

STOCKHOLM RESEARCH REPORTS IN
DEMOGRAPHY

No. 87

RISKER FÖR SKILSMÄSSA: ÄR FÖRSTFÖDSÅLDERN ETT
BÄTTRE MÅTT PÅ STARTÅLDERNS BETYDELSE ÄN
GIFTERMÅLSÅLDERN ÄR?

av

Per Båvner* och Jan M. Hoem

Stockholms Universitet
Demografiska avdelningen
S-106 91 Stockholm

ISBN 91-7820-094-6

ISSN 0281-8728

November 1994

*Institutet för social forskning, Stockholms universitet

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	3
2. Modeller utan indikator på föräktenskapliga barn	6
3. Modeller med indikator på föräktenskapliga barn	11
4. Diskussion	14

Denna rapport är ett resultat av en vidare bearbetning av förste författarens tentamensprojekt efter en kurs i intensitetsregression höstterminen 1993 med andre författaren som kursansvarig. Vi vill tacka Nico Keilman för idén till denna uppgift och Britta Hoem för hjälp med tolkningen av vårt huvudresultat.

Sammanfattning

Denna studie behandlar frågan om en gift kvinnas förstfödsloålder är ett bättre mått på startålderns betydelse för hennes skilsmässorisk än giftermålsåldern är. Analysen gäller (naturligtvis) bara kvinnor som fått barn. Vi använder giftermålsåldern och förstfödsloåldern som faktorer i en följd av intensitetsregressioner, var för sig eller tillsammans. Förutom dessa tar vi med olika andra faktorer för att kontrollera för sammansättningseffekter. Exempelvis skall indikatorer på om hon hade barn före äktenskapet och om hon var gravid vid giftermålet mäta effekter av hennes föräktenskapliga beteende.

I det datamaterial vi använder har vi tagit in en kombinationsfaktor som samtidigt omfattar både förstfödsloåldern, giftermålsåldern och indikatorn på om kvinnan har något föräktenskapligt barn. Idén är att dessa antagligen verkar i fullständigt samspel med varann. Det visar sig emellertid för svårt att använda resultaten till att svara på den fråga vi ställt, så vi använder ett system med aggregeringsförfaranden för att isolera olika grupperingar av de tre faktorerna. Varje aggregering efterföljs så av en eller flera intensitetsregressioner. Utifrån resultaten av denna analys drar vi slutsatsen att giftermålsåldern måste vara ett bättre mått än förstfödsloåldern på startålderns betydelse för skilsmässorisk hos gifta mödrar i intensitetsregressioner av denna typ. Det viktigaste momentet i vår värdering är att giftermålsåldern är en "renare" variabel än förstfödsloåldern, därför att giftermålsåldern inte är lika hårt knuten till det föräktenskapliga beteende som i alla fall mäts av andra variabler i regressionerna. När dessa senare variabler är med, skall startåldern främst mäta hur väl förberedd kvinnan är för ett äktenskapligt samliv, och av de två alternativen vi har studerat, görs detta bäst av giftermålsåldern.

1. Inledning

Tidigare undersökningar av skilsmässor har visat att giftermålsåldern är av stor betydelse för risken av skilsmässa². Vad som dock inte har tagits hänsyn till är att förstfödsloåldern är nära korrelerad med giftermålsåldern. Det är därför möjligt att förstfödsloåldern är ett bättre mått på startålderns effekt på skilsmässorisken för kvinnor med barn. Syftet med detta papper är att redo ut om så är fallet. Data består av uppgifter för kvinnor som är födda åren 1944, 1949, 1954, 1959 och 1964 och är hämtade från register hos SCB. Endast kvinnor som var ogifta 1960 och som gifte sig för första gången i åldrarna 20-35 har tagits med. Vi ser på skilsmässorisken i tiden efter första födelsen.

För att få en uppfattning om hur datamaterialet ser ut så analyseras de båda faktorerna i kombination. Nivåerna på kombinationsfaktorerna presenteras i två matriser där den ena rymmer kvinnor som hade barn före sitt första giftermål. Den andra matrisen rymmer kvinnor som gifte sig innan de skaffade barn. De aktuella cellerna är markerade med nummer som anger var man finner kombinationsfaktorernas trettio nivåer.

Tabell 1. Datas uppläggning; nivåer på faktorn som kombinerar giftermålsåldern och förstfödsloåldern

Första födelsen kom innan första giftermålet.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1	2	3	4	5
18-19		6	7	8	9
20-23			10	11	12
24-28				13	14
29-35					15

Första giftermålet kom innan första födelsen.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	16				
18-19	17	18			
20-23	19	20	21		
24-28	22	23	24	25	
29-35	26	27	28	29	30

²Se tex Teachman, J (1982): "Methodological issues in the analysis of family formation and dissolution", Journal of Marriage and the Family, 44:1037-1053.

Dessa faktorer analyseras tillsammans med andra faktorer som förväntas ha betydelse. Faktorer inkluderade i undersökningen är således

- 1) giftermålsålder och förstfödsloålder,
- 2) om kvinnan var gravid vid giftermålet,
- 3) kalenderår, grupperat i fem perioder, 1975-1977, 1978-1980, 1981-1984, 1985-1988 och 1989-1991,
- 4) paritet, indelat i ett barn, två barn, eller tre barn (självkänt kan endast kvinnor som fött barn ha en förstfödsloålder) och slutligen,
- 5) tid sedan första barnets födelse, vilken fortsättningsvis ingår i alla modeller.

Graviditet och åldersvariablerna är fixa, medan paritets- och kalenderårsvariablerna har tillåtits att skifta med tiden.

Resultatet från tillpassningen av en första modell finns i tabell 2.³ Vi kan se att de följer ett mönster vi kunde förvänta oss. Med några få undantag så sjunker risken för skilsmässa med stigande ålder både vad gäller förstfödsloåldern och giftermålsåldern. Vidare kan vi se för siffrorna i diagonalen, som finns i båda matriserna, att risken är högre för de kvinnor som skaffade barn innan de gifte sig. Risken är dessutom lägre för de kvinnor som ej var gravida vid giftermålet. Dessa resultat följer vedertagen teori vilket även resultatet att ju högre paritet desto lägre skilsmässorisk gör. Effekten av kalenderår är mer svårtolkat. Möjligtvis kan uttydas att risken ökar under åttiotalet, men eftersom detta ej kan tolkas i ljuset av en accepterad teori så bör resultatet betraktas med viss försiktighet.

---

³I alla modeller i vår analys är tidsvariabeln mätt i månader sedan första födelsen. Se texten i tentamensuppgiften. Vi är emellertid inte särskilt intresserade här av effekten av första barnets ålder och redovisar därför inte den skattade basintensiteten i de olika modellerna.

Tabell 2. Relativa risker för skilsmässa (modell 1)

Kombination av giftermålsålder och förstfödsloålder, om första födseln var tidigare än första giftermålet.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	6.289	6.119	6.327	4.836	3.969
18-19		5.239	4.956	4.403	2.975
20-23			3.522	2.459	2.126
24-28				1.736	1.352
29-35					1.000

Kombination av giftermålsålder och förstfödsloålder, om första giftermålet var tidigare än första födseln.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	4.428				
18-19	5.245	3.711			
20-23	2.572	3.264	2.258		
24-28	0	2.333	1.604	1.396	
29-35	0	1.132	1.019	1.019	1.006

Gravid vid giftermålet

nej 1.000
ja 1.291

Paritet

1 2.304
2 1.000
3 0.705

Kalenderår

75-77 0.942
78-80 0.861
81-84 1.000
85-88 1.080
89-91 1.214

Alla faktorer signifikanta på 1 % nivån.

2. Modeller utan indikator på föräktenskapligt barn

Nästa steg i vår analys är att skilja åldersfaktorerna åt för att få en bild av dem var för sig. Vi gör detta p.g.a. att tabell 2 egentligen är för komplex för att inbjuda till insiktsfull tolkning. Den första faktorn att analyseras är som sedvanligt giftermålsåldern. Den får vi fram ur våra data genom att slå samman alla celler med samma giftermålsålder enligt matriserna i tabell 3. Resultatet blir det vi förväntar oss (tabell 4), nämligen att den relativa risken sjunker med stigande ålder vid giftermålet. Effekterna av övriga variabler ändrar sig inte nämnvärt från mönstret i tabell 2.

Vi ersätter så giftermålsåldern med förstfödsloåldern i de båda modellerna i tabell 4. Här slås de celler ihop som har samma förstfödsloålder enligt tabell 5, och resultatet finns i tabell 6. Även här följer resultaten sedvanlig teori: risken stiger ju yngre kvinnan är när hon gifter sig.

Tabell 3. System för att isolera giftermålsåldern

Första födseln kom innan första giftermålet.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1	2	3	4	5
18-19		2	3	4	5
20-23			3	4	5
24-28				4	5
29-35					5

Första giftermålet kom innan första födseln.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1				
18-19	1	2			
20-23	1	2	3		
24-28	1	2	3	4	
29-35	1	2	3	4	5

Tabell 4. Relativa risker för skilsmässa för olika giftermålsåldrar

<u>Faktor</u>	<u>Modell 2</u>	<u>Modell 3</u>
Giftermålsålder		
16-17	1.890	1.938
18-19	1.786	1.556
20-23	1.000	1.000
24-28	0.788	0.733
29-35	0.743	0.572
Gravid vid giftermålet		
Nej	1.000	1.000
Ja	1.152	1.203
Paritet		
ett barn		2.146
två barn		1.000
tre barn		0.770
Kalenderår		
1975-1977		1.030
1978-1980		0.901
1981-1984		1.000
1985-1988		1.049
1989-1991		1.181
Log-likelihood (restr.)	-9499.2	-136848.5

Alla faktorer är signifikanta på 1% nivån, utom graviditetsfaktorn i modell 2 som är signifikant på 5% nivån.

Tabell 5. System för att isolera förstödsålder.

Första födseln kom innan första giftermålet.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1	1	1	1	1
18-19		2	2	2	2
20-23			3	3	3
24-28				4	4
29-35					5

Första giftermålet kom innan första födseln.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1				
18-19	2	2			
20-23	3	3	3		
24-28	4	4	4	4	
29-35	5	5	5	5	5

Tabell 6. Relativa risker för skilsmässa för olika förstfödsloåldrar

<u>Faktor</u>	<u>Modell 4</u>	<u>Modell 5</u>
Förstfödsloålder		
16-17	1.848	2.212
18-19	1.357	1.728
20-23	1.000	1.000
24-28	0.582	0.580
29-35	0.525	0.385
Gravid vid giftermålet		
Nej	1.000	1.000
Ja	1.157	1.157
Paritet		
ett barn		2.283
två barn		1.000
tre barn		0.712
Kalenderår		
1975-1977		0.937
1978-1980		0.860
1981-1984		1.000
1985-1988		1.082
1989-1991		1.203
Log-likelihood (restr.)	-9477.0	-135796.9

Alla faktorer är signifikanta på 1 % nivån, utom graviditet i modell 4 som är signifikant på 5% nivån.

Vi kan knappast utläsa vilken faktor av giftermålsålder och förstfödsloålder som är att föredra i en analys av skilsmässorisker utifrån redovisade resultat från de fyra modellerna. Alla resultaten följer gängse teori och alla modellerna uppvisar mycket snarlika resultat. Eventuellt kan en sak tala för att ersätta den sedvanliga giftermålsåldern med förstfödsloåldern, nämligen att dess modeller har en större spridning, framför allt för åldersfaktorn själv men även för de andra faktorerna. Dessutom uppvisar modellerna 4 och 5 en lägre log-likelihood än modellerna 2 och 3. De borde därför vara bättre anpassade till data. Det är dock statistiskt tvivelaktigt att jämföra modeller på det viset, utan det får mest ge en bild av vart det lutar.

Vi skall emellertid försöka också en tredje ansats. Eftersom problemet är att förstfödsloåldern och giftermålsåldern är starkt korrelerade så kan en lösning vara att införa båda faktorerna i samma modell. Detta görs genom att dela upp kombinationsfaktorn i två delfaktorer enligt tabell 7. Observera att diagonalerna nu slås samman så att antalet celler reduceras till 25. Resultaten finns i tabell 7. De visar att effekterna av giftermålsålder kvarstår medan effekterna av förstfödsloåldern reduceras och att den nästan raderas ut när faktorerna paritet och kalenderår tas in i analysen (modell 8). Det verkar som om resultatet entydigt kan tolkas till faktorn giftermålsålders fördel.

De resultat som pekade på att förstfödsloåldern kunde vara ett bättre mått var betydligt svagare än de resultat som visade på motsatsen. En

uppsummeringen av undersökningen så långt blir att giftermålsåldern verkar vara ett bättre mått på risken för skilsmässa än förstfödsloåldern. Giftermålsåldern är den sedvanliga faktorn i skilsmässomodeller, och tills vidare verkar det som om den kan så förbli.

Tabell 7. System för att separera förstfödsloålder och giftermålsålder

Första födseln kom innan första giftermålet.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1	2	3	4	5
18-19		7	8	9	10
20-23			13	14	15
24-28				19	20
29-35					25

Första giftermålet kom innan första födseln.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1				
18-19	6	7			
20-23	11	12	13		
24-28	16	17	18	19	
29-35	21	22	23	24	25

Tabell 8. Relativa risker för skilsmässa för olika förstfödsloåldrar och giftermålsåldrar

<u>Faktor</u>	<u>Modell 6</u>	<u>Modell 7</u>
Giftermålsålder		
16-17	1.631	2.193
18-19	1.126	1.684
20-23	1.000	1.000
24-28	0.617	0.603
29-35	0.566	0.425
Förstfödsloålder		
16-17	1.244	1.005
18-19	1.493	1.070
20-23	1.000	1.000
24-28	0.956	0.918
29-35	0.958	0.829
Gravid vid giftermålet		
Nej	1.000	1.000
Ja	1.113	1.148
Paritet		
ett barn		2.288
två barn		1.000
tre barn		0.712
Kalenderår		
1975-1977		0.922
1978-1980		0.853
1981-1984		1.000
1985-1988		1.095
1989-1991		1.239
Log-likelihood (restr.)	9464.3	-135770.1

Alla faktorer, utom graviditet i modell 6, är signifikanta på 1 % nivån

3. Modeller med indikator på föräktenskapligt barn

I analysen hittills har vi emellertid inte tagit hänsyn till om kvinnan hade fått barn innan hon gifte sig. Om giftermålsålder eller förstfödsloålder ska användas kan bero på hur den variabeln påverkar utfallet.

Vi inför därför först en indikator på föräktenskapligt barn i en modell som inkluderar giftermålsåldern men inte förstfödsloåldern, nämligen modell 3. Denna isoleras enligt tabell 9. Resultaten står i tabell 10.

Tabell 9. System för att isolera giftermålsålder med bibehållande av indikator på föräktenskapligt barn

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	1	2	3	4	5
18-19		2	3	4	5
20-23			3	4	5
24-28				4	5
29-35					5

Första giftermålet kom innan första födseln.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	6				
18-19	6	7			
20-23	6	7	8		
24-28	6	7	8	9	
29-35	6	7	8	9	10

Tabell 10. Relativa risker för skilsmässa

<u>Faktor</u>	<u>Modell 8</u>
Föräktenskaplig födsel	
Nej	1.000
Ja	1.984
Giftermålsålder	
16-17	1.842
18-19	1.517
20-23	1.000
24-28	0.652
29-35	0.435
Gravid vid giftermålet	
Nej	1.000
Ja	1.459
Paritet	
ett barn	2.268
två barn	1.000
tre barn	0.726
Kalenderår	
1975-1977	0.997
1978-1980	0.888
1981-1984	1.000
1985-1988	1.045
1989-1991	1.147

I tabell 10 ser vi för det första som förväntat att en föräktenskaplig födsel får skilsmässorisken att stiga starkt. För det andra ser vi att övriga koefficienter skiljer sig lite från dem i modell 3, som inte hade med indikatorn för föräktenskapligt barn. Den största skillnaden är att koefficienten för graviditet vid giftermålet ökar och att också paritet får en något större effekt.

Sedan tittar vi på hur skilsmässorisken förändras om vi inför en indikator på föräktenskapligt barn i en modell som inkluderar förstfödsloåldern men inte giftermålsåldern, nämligen modell 5. Förfarandet har angivits i tabell 11. Resultatet finns i tabell 12. Vi ser att skillnaderna mellan koefficienterna i modellerna 5 och 9 är ganska små. Effekten av föräktenskaplig födsel är dock inte alls lika stark i modell 9 som i modell 8. I övrigt har förstfödsloåldern större effekt i modell 9 än giftermålsåldern i modell 8 medan graviditet vid giftermålet har lägre effekt i modell 8 än i modell 9. Paritet och kalenderår verkar ha liknande effekter i båda modellerna.

Tabell 11. System för att isolera förstfödsloålder med bibehållande av indikator på föräktenskapligt barn

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
10-17	1	1	1	1	1
18-19		2	2	2	2
20-23			3	3	3
24-28				4	4
29-35					5

Första giftermålet kom innan första födseln.

Förstfödsloåldern	Giftermålsåldern				
	16-17	18-19	20-23	24-28	29-35
16-17	6				
18-19	7	7			
20-23	8	8	8		
24-28	9	9	9	9	
29-35	10	10	10	10	10

Tabell 12. Relativa risker för skilsmässa

<u>Faktor</u>	<u>Modell 9</u>
Föräktenskaplig födsel	
Nej	1.000
Ja	1.157
Förstfödsloålder	
16-17	2.045
18-19	1.650
20-23	1.000
24-28	0.601
29-35	0.407
Gravid vid giftermålet	
Nej	1.000
Ja	1.220
Paritet	
ett barn	2.288
två barn	1.000
tre barn	0.712
Kalenderår	
1975-1977	0.955
1978-1980	0.869
1981-1984	1.000
1985-1988	1.068
1989-1991	1.171

4. Diskussion

Skillnaden mellan modellerna 8 och 9 är att giftermålsåldern i modell 8 är ersatt med förstfödsloåldern i modell 9. Båda modellerna har annars samma faktorer, inklusive en indikator på om kvinnan hade ett eller flera föräktenskapliga barn. De viktigaste skillnaderna mellan koefficientskattningarna i de två modellerna är

(i) att effekterna av giftermålsåldern har en något svagare negativ gradient i modell 8 än förstfödsloåldern har i modell 9, medan omvänt

(ii) de rätt så starka effekterna av föräktenskapliga barn och av graviditet vid giftermålet i modell 8 har blivit mycket svagare i modell 9.

Man kan säga att en del av belastningen på skilsmässorisken är överförd från det föräktenskapliga beteendet till förstfödsloåldern i modell 9. I våra ögon är detta ett avgörande kriterium för att föredra giftermålsåldern framför förstfödsloåldern i analyser av skilsmässorisken hos (gifta) kvinnor med barn. Det föräktenskapliga beteendet ger signaler om kvinnans personliga värdemönster, och speciellt om hennes värdering av äktenskapet. Hennes startålder, oavsett om den mäts genom åldern vid första födelsen eller genom giftermålsåldern, mäter mera hur förberedd hon är för ett äktenskapligt samliv. Om hon startar mycket ung, kan startåldern dessutom vara en indikator på risken för att hon och maken får en ojämn personlighetsutveckling, något som i sig kan vara en belastning på skilsmässorisken. Av de demografiska faktorerna kan giftermålsåldern vara en förhållandevis oberoende mätare av sådana moment. Förstfödsloåldern fångar också upp effekter av denna typ, men den är däremot dessutom närmare knuten till faktorer som föräktenskapligt barnafödande och föräktenskaplig graviditet. En mycket tidig första födelse kan i sig tyda på att kvinnan var ogift vid födelsen eller att hon har "blivit tvungen att gifta sig" på grund av en tidig graviditet. När man samtidigt med startåldern har med en indikator på graviditet vid giftermålet och eventuellt också en indikator på föräktenskapligt barnafödande, kan därför giftermålsåldern vara ett "renare" mått på effekten av *andra* faktorer än förstfödsloåldern kan vara. Den senare faktorn störs av sin närmare anknytning till de två indikatorerna på föräktenskapligt beteende.

Vi känner oss därför styrkt i vår uppfattning om att giftermålsåldern fortfarande bör föredras som startålder i analyser av skilsmässorisker bland gifta mödrar.